

PRIJEDLOG ZA NOTIFIKACIJU

KLASA: 344-01/23-03/01
URBROJ: 376-05-01-23-4
Zagreb, 11. svibnja 2023.

Na temelju 12. stavka 2. i članka 16. stavka 1. točke 4. te članaka 100. i 101. Zakona o elektroničkim komunikacijama (NN br. 76/2022), u postupku analize tržišta veleprodajnog završavanja poziva u vlastitoj javnoj telefonskoj mreži koja se pruža na fiksnoj lokaciji, Vijeće Hrvatske regulatorne agencije za mrežne djelatnosti na sjednici održanoj 11. svibnja 2023. donosi

ODLUKU

1. U skladu s dokumentom „*Tržište veleprodajnog završavanja glasovnih poziva u vlastitoj mobilnoj mreži – Test tri mjerila*“, koji je sastavni dio ove odluke, utvrđuje se da mjerodavno tržište veleprodajnog završavanja glasovnih poziva u vlastitoj mobilnoj mreži nije podložno prethodnoj regulaciji jer nisu istodobno zadovoljena sva tri mjerila iz članka 100. stavka 2. Zakona o elektroničkim komunikacijama..
2. Ukidaju se sve regulatorne obveze koje su sljedećim trgovačkim društvima bile određene odlukom o analizi tržišta veleprodajnog završavanja glasovnih poziva u vlastitoj mobilnoj mreži, (KLASA: UP/I-344-01/18-03/03, URBROJ: 376-11-19-10 od 22. veljače 2019.):
 - A1 Hrvatska d.o.o., Zagreb, Vrtni put 1;
 - Hrvatski Telekom d.d., Zagreb, Radnička cesta 21;
 - Telemach d.o.o., Zagreb, Josipa Marohnića 1
3. Ova odluka objavit će se na internetskim stranicama Hrvatske regulatorne agencije za mrežne djelatnosti.

Obrazloženje

U skladu s člankom 100. Zakona o elektroničkim komunikacijama (NN br. 76/22), dalje: ZEK) Hrvatska regulatorna agencija za mrežne djelatnosti (dalje: HAKOM) provela je po službenoj dužnosti postupak analize tržišta veleprodajnog završavanja glasovnih poziva u vlastitoj mobilnoj mreži.

U provedbi postupka analize tržišta, sukladno članku 97. a u svezi s člankom 100. stavkom 2. ZEK-a, HAKOM je osobito vodio računa o primjeni mjerodavne Preporuke Europske Komisije o mjerodavnim tržištima proizvoda i usluga u sektoru elektroničkih komunikacija podložnima prethodnoj (ex ante) regulaciji (EU 2020/2245, dalje: Preporuka).

S obzirom da se tržište veleprodajnog završavanja glasovnih poziva u vlastitoj mobilnoj mreži ne nalazi na popisu tržišta podložnih prethodnoj regulaciji sukladno Preporuci, HAKOM je utvrđivao je li navedeno tržište takvo da je opravdano određivanje regulatornih obveza operatorima sa značajnom tržišnom snagom, odnosno proveo je postupak Testa tri mjerila sukladno članku 100. stavku 2. ZEK-a radi utvrđivanja je li navedeno tržište podložno prethodnoj regulaciji.

HAKOM je u ovom postupku proveo javno savjetovanje u razdoblju od 23. ožujka do 24. travnja 2023. Svoj komentar je dostavio samo Hrvatski Telekom d.d. (dalje: HT), koji pozdravlja prijedlog mjere.

Nadalje, HAKOM je sukladno članku 23. ZEK-a zatražio mišljenje Agencije za zaštitu tržišnog natjecanja (dalje: AZTN). AZTN nije imao primjedbi na zaključke iz Prijedloga Odluke.

U procesu određivanja granica samog tržišta za potrebe provođenja Testa tri mjerila, HAKOM je odredio dimenziju usluga i zemljopisnu dimenziju za tržište veleprodajnog završavanja glasovnih poziva u vlastitoj mobilnoj mreži.

Na temelju gore provedenog postupka, HAKOM je odredio 3 mjerodavna tržišta veleprodajnog završavanja glasovnih poziva u vlastitoj mobilnoj mreži, na način da su definirana zasebna tržišta veleprodajnog završavanja poziva u mrežu svakog od operatora (HT, Telemach, A1) neovisno o elektroničkoj komunikacijskoj mreži u kojoj je poziv započeo i neovisno o tehnologiji.

HAKOM je pri tom utvrdio da potražnja za uslugom veleprodajnog završavanja glasovnih poziva u vlastitoj mobilnoj mreži, na veleprodajnoj razini proizlazi iz:

- potražnje za uslugama poziva na broj u određenoj pokretnoj mreži neovisno o elektroničkoj komunikacijskoj mreži u kojoj je poziv započeo,

Mjerodavno tržište u zemljopisnoj dimenziji je nacionalni teritorij Republike Hrvatske.

Nakon određivanja mjerodavnog tržišta, HAKOM je pristupio provođenju Testa tri mjerila. Detaljno obrazloženje provedenog Testa tri mjerila sadržano je u dokumentu *Tržište veleprodajnog završavanja glasovnih poziva u vlastitoj mobilnoj mreži – Test tri mjerila*. Prema rezultatima testa, utvrđeno je da tržište veleprodajnog završavanja glasovnih poziva u vlastitoj mobilnoj mreži nije podložno prethodnoj regulaciji, jer na istome nisu istodobno zadovoljena sva tri mjerila iz članka 100. stavka 2. ZEK-a. Stoga je odlučeno kao u točki 1. izreke.

Jedan od najvažnijih čimbenika za deregulaciju mjerodavnog tržišta je stupanje na snagu Delegirane uredba Komisije (EU) 2021/654 od 18. prosinca 2020. o dopuni Direktive (EU) 2018/1972 Europskog parlamenta i Vijeća utvrđivanjem jedinstvene maksimalne cijene završavanja glasovnih poziva u pokretnim mrežama u cijeloj Uniji i jedinstvene maksimalne cijene završavanja glasovnih poziva u nepokretnim mrežama u cijeloj Uniji. Ovom Uredbom su propisane jedinstvene cijene veleprodajnog završavanja poziva u pokretnu mrežu te operatori

više nemaju mogućnost podizati cijene veleprodajnog završavanja poziva u svoju pokretnu mrežu.

S obzirom da je na tom tržištu HAKOM utvrdio postojanje djelotvornog tržišnog natjecanja valjalo je sukladno članku 100. stavku 5. ZEK-a ukinuti operatorima iz točke 2. prethodno određene regulatorne obveze. Stoga je HAKOM točkom 2. izreke ukinuo sve obveze koje su tim društvima bile određene odlukom o analizi tržišta veleprodajnog završavanja glasovnih poziva u vlastitoj mobilnoj mreži, (KLASA: UP/I-344-01/18-03/03, URBROJ: 376-11-19-10 od 22. veljače 2019.).

Slijedom svega navedenog, odlučeno je kao u izreci.

Sukladno članku 37. ZEK-a ovaj prijedlog se dostavlja Europskoj komisiji radi provođenja postupka usklađivanja u donošenju odluka.

UPUTA O PRAVNOM LIJEKU:

Protiv ove odluke nije dopuštena žalba, ali se može pokrenuti upravni spor pred Visokim upravnim sudom Republike Hrvatske u roku od 30 dana od primitka iste.

PREDSJEDNIK VIJEĆA

Tonko Obuljen

TRŽIŠTE VELEPRODAJNOG
ZAVRŠAVANJE GLASOVNIH
POZIVA U VLASTITOJ MOBILNOJ
MREŽI

2023

Prijedlog za javno savjetovanje

Hrvatska regulatorna agencija za mrežne djelatnosti

1 SADRŽAJ

1	SADRŽAJ	1
1	SAŽETI PREGLED DOKUMENTA	3
2	REGULATORNI OKVIR	4
2.1	ZAKON O ELEKTRONIČKIM KOMUNIKACIJAMA	5
2.2	OSVRT NA TRENUTNO VAŽEĆU ODLUKU O ANALIZI TRŽIŠTA VELEPRODAJNOG ZAVRŠAVANJA GLASOVNIH POZIVA U VLASTITOJ MOBILNOJ MREŽI	6
2.3	OSTALE ODLUKE KOJE UTJEČU NA TRŽIŠTE	6
3	UTVRĐIVANJE MJERODAVNOG TRŽIŠTA	8
4	ODREĐIVANJE GRANICA MJERODAVNOG TRŽIŠTA	9
4.1	KARAKTERISTIKE TRŽIŠTA POKRETNE JAVNE KOMUNIKACIJSKE MREŽE U REPUBLICI HRVATSKOJ	9
4.2	MJERODAVNO TRŽIŠTE U DIMENZIJI USLUGA	12
4.2.1	ZAMJENJIVOST NA STRANI POTRAŽNJE – MALOPRODAJNA RAZINA	12
a)	Pozivi upućeni na brojeve u nepokretnoj mreži.....	13
b)	Komunikacija putem tekstualnih poruka	13
c)	Pozivi putem OTT usluga	14
4.2.2	ZAMJENJIVOST NA STRANI POTRAŽNJE I PONUDE – VELEPRODAJNA RAZINA	14
4.2.3	ZAKLJUČAK O MJERODAVNOM TRŽIŠTU U DIMENZIJI USLUGA	15
4.3	MJERODAVNO TRŽIŠTE U ZEMLJOPISNOJ DIMENZIJI	15
4.4	STAJALIŠTE HAKOM-A O ODREĐIVANJU MJERODAVNOG TRŽIŠTA	16
5	TEST TRI MJERILA NA TRŽIŠTU VELEPRODAJNOG ZAVRŠAVANJA GLASOVNIH POZIVA U VLASTITOJ MOBILNOJ MREŽI	17
5.1	PRVO MJERILO: PRISUTNOST VISOKIH I TRAJNIH ZAPREKA ZA ULAZAK NA TRŽIŠTE, STRUKTURNE, PRAVNE ILI REGULATORNE PRIRODE	17
5.1.1	ZAKLJUČAK O PRVOM MJERILU	17
5.2	DRUGO MJERILO: STRUKTURA TRŽIŠTA KOJA NE TEŽI RAZVOJU DJELOTVORNOGA TRŽIŠNOG NATJECANJA UNUTAR ODGOVARAJUĆEGA VREMENSKOG OKVIRA	17
5.2.1	ZAKLJUČAK O DRUGOM MJERILU	19

5.3	TREĆE MJERILO: PRIMJENA MJERODAVNIH PROPISA O ZAŠTITI TRŽIŠNOG NATJECANJA SAMA PO SEBI NE OMOGUĆUJE NA ODGOVARAJUĆI NAČIN UKLANJANJE NEDOSTATAKA NA TRŽIŠTU.....	19
5.3.1	ZAKLJUČAK O TREĆEM MJERILU.....	19
5.4	STAJALIŠTE NADLEŽNOG REGULATORNOG TIJELA O UTVRĐIVANJU JE LI MJERODAVNO TRŽIŠTE PODLOŽNO PRETHODNOJ REGULACIJI	20
6	<u>REGULATORNE MOGUĆNOSTI KOJE STOJE NA RASPOLAGANJU HAKOM-U ZA NAMETANJE DRUGIH REGULATORNIH OBVEZA, OSIM OBVEZE NADZORA CIJENA</u>	21
7	<u>PRIVITAK 1: MIŠLJENJE AZTN-A</u>	22

1 Sažeti pregled dokumenta

HAKOM je nacionalna regulatorna agencija za obavljanje regulatornih i drugih poslova u okviru djelokruga i nadležnosti određenih ZEK-om. U okviru svojih nadležnosti, HAKOM je zadužen za područje tržišnog natjecanja u elektroničkim komunikacijama te sukladno članku 100. ZEK-a HAKOM provodi postupak analize tržišta.

U provedbi postupka analize tržišta, HAKOM najprije utvrđuje mjerodavna tržišta podložna prethodnoj (ex-ante) regulaciji u skladu sa člankom 97. ZEK-a. Potom, u skladu sa člankom 100. ZEK-a, određuje mjerodavna tržišta i procjenjuje postojanje jednog ili više operatora sa značajnom tržišnom snagom na tom tržištu, u svrhu ocjene djelotvornosti tržišnog natjecanja na mjerodavnom tržištu. Na temelju rezultata provedene analize bit će određene, izmijenjene, zadržane ili ukinute regulatorne obveze navedene u člancima od 102. do 105. ZEK-a.

Uzimajući u obzir da predmetno mjerodavno tržište nije prepoznato unutar mjerodavne Preporuke o mjerodavnim tržištima¹, HAKOM je proveo postupak iz članka 100. stavka 2. ZEK-a (Test tri mjerila) kako bi utvrdio je li ono podložno prethodnoj regulaciji.

U procesu određivanja mjerodavnog tržišta, HAKOM je odredio dimenziju usluga i zemljopisnu dimenziju te je u tom procesu odredio 3 mjerodavna tržišta veleprodajnog završavanja glasovnih poziva u vlastitoj mobilnoj mreži, na način da su definirana zasebna tržišta veleprodajnog završavanja poziva u mrežu svakog od operatora (HT, Telemach, A1) neovisno o elektroničkoj komunikacijskoj mreži u kojoj je poziv započeo.

HAKOM je zaključio da potražnja za uslugom veleprodajnog završavanja poziva na mobilnoj mreži na veleprodajnoj razini proizlazi iz:

- potražnje za uslugama poziva na broj u određenoj pokretnoj mreži neovisno o elektroničkoj komunikacijskoj mreži u kojoj je poziv započeo i neovisno o tehnologiji.

Također, HAKOM je odredio da je, u zemljopisnoj dimenziji, mjerodavno tržište za uslugu veleprodajnog završavanja glasovnih poziva u vlastitoj mobilnoj mreži, nacionalni teritorij Republike Hrvatske.

Na temelju provedene analize tri mjerila iz članka 100. stavka 2. ZEK-a, HAKOM je zaključio kako mjerodavno tržište veleprodajnog završavanja glasovnih poziva u vlastitoj mobilnoj mreži nije podložno prethodnoj regulaciji jer nisu istodobno zadovoljena sva tri mjerila.

U skladu s navedenim, HAKOM je donio odluku o ukidanju svih regulatornih obveza koje su na ovom tržištu prethodno bile određene operatorima HT, Telemach i A1.

¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32020H2245&from=EN>

2 Regulatorni okvir

Dana 11. prosinca 2018. usvojena je Direktiva (EU) 2018/1972 Europskog parlamenta i Vijeća o Europskom zakoniku elektroničkih komunikacija² (dalje: Zakonik), koja predstavlja kodifikaciju i sveobuhvatnu reformu regulatornog okvira Europske unije u području elektroničkih komunikacija. Zakonikom je stvoren pravni okvir za osiguravanje slobode pružanja elektroničkih mreža i usluga. Zakonikom se nastoji, uz tri glavna cilja promicanja tržišnog natjecanja, unutarnjeg tržišta i interesa krajnjih korisnika, promicati povezivost i pristup mrežama vrlo velikog kapaciteta, uključujući nepokretne, pokretne i bežične mreže, te njihova upotreba u korist svih građana i poslovnih subjekata u Uniji.

Nadalje, dana 11. prosinca 2018. donesena je Uredba (EU) 2018/1971 Europskog parlamenta i Vijeća o osnivanju Tijela europskih regulatora za elektroničke komunikacije (BEREC) i Agencije za potporu BEREC-u (Ured BEREC-a)³, čiji je cilj, između ostalog, osiguravanje dosljedne provedbe regulatornog okvira za elektroničke komunikacije, a osobito u pogledu prekograničnih pitanja i na temelju učinkovitih postupaka unutarnjeg tržišta za izradu nacrtu nacionalnih mjera.

U provedbi postupka analize tržišta, HAKOM vodi računa i o primjeni Preporuke⁴, kojom je zamijenjena Preporuka iz 2014⁵ (2014/710/EU). Jedan je od ciljeva novog regulatornog okvira postupno smanjivati ex ante pravila specifična za taj sektor u skladu s razvojem natjecanja na tržištu i, naposljetku, osigurati da se tržišta elektroničkih komunikacija reguliraju samo pravom tržišnog natjecanja. U skladu s tim ciljem svrha je Preporuke utvrditi tržišta proizvoda i usluga na kojima ex ante regulacija može biti opravdana.

Drugi važan cilj novog regulatornog okvira donošenje je Delegirane uredbe⁶ kojom se utvrđuje jedinstvena maksimalna cijena završavanja glasovnih poziva u pokretnim mrežama u cijeloj Uniji i jedinstvena maksimalna cijena završavanja glasovnih poziva u nepokretnim mrežama u cijeloj Uniji. Primjenom cijena završavanja glasovnih poziva u cijeloj Uniji ograničit će se mogućnost da operateri pokretnih i nepokretnih mreža odrede prekomjerne cijene završavanja poziva čime nestaje opasnost od prekomjernih cijena završavanja poziva, kao najveće prijetnje tržišnom natjecanju na tim tržištima. Slijedom toga tržišta usluga završavanja poziva više ne bi zadovoljavala na testu tri mjerila na razini Unije.

Preporukom tako nisu određena tržišta kao tržišta za koje postoji potreba za ex ante regulacijom: Veleprodajno završavanje poziva u vlastitoj javnoj telefonskoj mreži koja se pruža na fiksnoj

² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018L1972&from=pl>

³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:32018R1971&from=HR>

⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32020H2245&from=EN>

⁵ Preporuka Komisije 2014/710/EU od 9. listopada 2014. o mjerodavnim tržištima proizvoda i usluga u sektoru elektroničkih komunikacija podložnima prethodnoj (ex ante) regulaciji u skladu s Direktivom 2002/21/EZ Europskog parlamenta i Vijeća o zajedničkom regulatornom okviru za elektroničke komunikacijske mreže i usluge (SL L 295, 11.10.2014., str. 79.)

⁶ Delegirana Uredba Komisije (EU) 2021/654 od 18. prosinca 2020. o dopuni Direktive (EU) 2018/1972 Europskog parlamenta i Vijeća utvrđivanjem jedinstvene maksimalne cijene završavanja glasovnih poziva u pokretnim mrežama u cijeloj Uniji i jedinstvene maksimalne cijene završavanja glasovnih poziva u nepokretnim mrežama u cijeloj Uniji

lokaciji (Tržište 1, 2014), Veleprodajno završavanje glasovnih poziva u vlastitoj mobilnoj mreži (Tržište 2, 2014) i Veleprodajni središnji pristup koji se pruža na fiksnoj lokaciji za proizvode za masovno tržište (Tržište 3b, 2014).

Međutim, nacionalna regulatorna tijela mogu regulirati određene aspekata tržišta usluga završavanja poziva ukoliko za to postoje posebne opravdane okolnosti, primjerice ukoliko tržište ne teži dugoročnom tržišnom natjecanju.

2.1 Zakon o elektroničkim komunikacijama

Zakonik je prenesen u hrvatsko zakonodavstvo putem Zakona o elektroničkim komunikacijama (NN br. 76/22; dalje: ZEK), koji je stupio na snagu dana 12. srpnja 2022.

Postupak analize tržišta propisan je člankom 100. ZEK-a te HAKOM u njegovoj provedbi osobito vodi računa o primjeni mjerodavne Preporuke. Međutim, HAKOM može odlukom utvrditi da su i druga mjerodavna tržišta koja su specifična za područje elektroničkih komunikacijskih mreža i usluga u Republici Hrvatskoj podložna prethodnoj regulaciji ako su na tim tržištima istodobno zadovoljena sljedeća tri mjerila:

1. prisutnost velikih i trajnih prepreka za ulazak na tržište, strukturne, pravne ili regulatorne prirode
2. struktura tržišta koja ne teži razvoju djelotvornoga tržišnog natjecanja unutar odgovarajućeg razdoblja, uzimajući u obzir stanje tržišnog natjecanja koje se temelji na infrastrukturi i druge čimbenike tržišnog natjecanja, osim prepreka ulasku na tržište
3. primjena mjerodavnih propisa o zaštiti tržišnog natjecanja koja sama po sebi ne omogućuje na odgovarajući način uklanjanje utvrđenih nedostataka na tržištu.

U postupku analize tržišta obuhvaćenog Preporukom smatra se da su spomenuta mjerila ispunjena, osim ako HAKOM utvrdi da zbog posebnih okolnosti na tržištu jedno ili više mjerila nije ispunjeno.

U postupku analize tržišta HAKOM procjenjuje razvoj toga mjerodavnog tržišta u određenom razdoblju u odsustvu regulacije, uzimajući u obzir sve sljedeće okolnosti:

1. razvoj događaja na tržištu koji utječu na mogućnost razvoja učinkovitog tržišnog natjecanja na mjerodavnom tržištu
2. sve bitne konkurentске pritiske na veleprodajnoj i maloprodajnoj razini, neovisno o tome jesu li takvi pritisci proizašli iz elektroničkih komunikacijskih mreža, elektroničkih komunikacijskih usluga ili druge vrste usluga ili aplikacija koje su usporedive iz gledišta krajnjeg korisnika, te neovisno o tome jesu li takvi pritisci dio mjerodavnog tržišta

3. druge važeće propise ili obveze koje utječu na mjerodavno tržište, ili povezano maloprodajno tržište, ili tržišta u određenom razdoblju, uključujući bez ograničenja obveze određene u skladu s člancima 65., 92. i 93. ZEK-a

4. važeće regulatorne obveze određene na drugim mjerodavnim tržištima u skladu s odredbama članka 100. ZEK-a

Ukoliko utvrdi da je tržišno natjecanje na analiziranom tržištu djelotvorno, HAKOM u skladu sa člankom 100. stavkom 5. ZEK-a ukida sve prethodno određene regulatorne obveze operatorima sa značajnom tržišnom snagom.

Agencija provodi analizu tržišta, prema potrebi, u suradnji s tijelom nadležnim za zaštitu tržišnog natjecanja, pri čemu u najvećoj mjeri uzima u obzir mjerodavne smjernice za analizu tržišta i ocjenu značajne tržišne snage, te mora provoditi postupke u skladu s člancima 30. i 37. ZEK-a.

2.2 Osvrt na trenutno važeću odluku o Analizi tržišta veleprodajnog završavanja glasovnih poziva u vlastitoj mobilnoj mreži

U veljači 2019. HAKOM je donio odluku o „Analizi tržišta veleprodajnog završavanja glasovnih poziva u vlastitoj mobilnoj mreži“, kojom je odredio operatore HT, Tele2 (sadašnji Telemach⁷), i A1 operatorima sa značajnom tržišnom snagom te im na temelju utvrđenih nedostataka na tržištu odredio odgovarajuće regulatorne obveze:

- obvezu pristupa i korištenja posebnih dijelova mreže;
- obvezu nediskriminacije;
- obvezu transparentnosti uz obvezu objave standardne ponude za međupovezivanje;
- obvezu nadzora cijena;

Prethodno spomenuto je detaljno obrazloženo u dokumentu „[Analiza tržišta veleprodajnog završavanja glasovnih poziva u vlastitoj mobilnoj mreži](#)“

2.3 Ostale odluke koje utječu na tržište

HAKOM će se u ovom poglavlju osvrnuti na novonastale okolnosti s tržišta elektroničkih komunikacija budući da iste imaju snažan utjecaj i na tržište koje je predmet ovog dokumenta.

Postojeća regulacija tržišta veleprodajnog završavanja glasovnih poziva u vlastitoj mobilnoj mreži je najvećim dijelom bila uvjetovana činjenicom da zbog CPP⁸ principa, operatori koji povećaju cijenu usluge veleprodajnog završavanja poziva se ne suočavaju s direktnim cjenovnim ograničenjima s maloprodajne razine, budući da se povećanje maloprodajne cijene odražava na krajnjem korisniku operatora iz čije je mreže poziv upućen.

⁷ Tele2 d.o.o. je od 2. studenog 2020. promijenio naziv tvrtke u Telemach Hrvatska d.o.o.

⁸ *Eng Calling Party Pays*

U međuvremenu je na snagu stupila Delegirana uredba Komisije (EU) 2021/654 od 18. prosinca 2020. o dopuni Direktive (EU) 2018/1972 Europskog parlamenta i Vijeća utvrđivanjem jedinstvene maksimalne cijene završavanja glasovnih poziva u pokretnim mrežama u cijeloj Uniji i jedinstvene maksimalne cijene završavanja glasovnih poziva u nepokretnim mrežama u cijeloj Uniji. Ovom Uredbom su propisane jedinstvene cijene veleprodajnog završavanja glasovnih poziva u vlastitoj mobilnoj mreži te operatori više nemaju mogućnost podizati cijene veleprodajnog završavanja glasovnih poziva u vlastitoj mobilnoj mreži.

Nadalje, na snagu je stupila i Preporuka o mjerodavnim tržištima Europske komisije prema kojoj tržište veleprodajnog završavanja glasovnih poziva u vlastitoj mobilnoj mreži više nije na popisu tržišta podložnih prethodnoj regulaciji. Jedna od glavnih pretpostavki na kojima Europska komisija 2020. temelji svoj zaključak o izostavljanju ovog mjerodavnog tržišta s popisa tržišta podložnih prethodnoj regulaciji je stupanje na snagu gore spomenute Delegirane uredbe Komisije (EU) 2021/654 od 18. prosinca 2020. o dopuni Direktive (EU) 2018/1972 Europskog parlamenta i Vijeća utvrđivanjem jedinstvene maksimalne cijene završavanja glasovnih poziva u pokretnim mrežama u cijeloj Uniji i jedinstvene maksimalne cijene završavanja glasovnih poziva u nepokretnim mrežama u cijeloj Uniji.

Naime, Europska komisija je provedbom testa tri mjerila utvrdila kako na mjerodavnim tržištima završavanja poziva nisu istodobno zadovoljena sva tri mjerila što je preduvjet da se tržište nađe na popisu tržišta podložnih prethodnoj regulaciji.

3 Utvrđivanje mjerodavnog tržišta

Temeljem članka 97. ZEK-a, HAKOM utvrđuje mjerodavna tržišta podložna prethodnoj regulaciji, vodeći pritom osobito računa o mjerodavnoj Preporuci Europske komisije.

Isto tako, u skladu s člankom 97. stavkom 3. ZEK-a, HAKOM može odlukom utvrditi da su i druga mjerodavna tržišta, osim mjerodavnih tržišta iz Preporuke Europske komisije, podložna prethodnoj regulaciji ako su na tim tržištima istodobno zadovoljena tri mjerila (Test tri mjerila).

Sukladno članku 100. stavku 1. ZEK-a, HAKOM je utvrdio mjerodavno tržište veleprodajnog završavanja glasovnih poziva u vlastitoj mobilnoj mreži.

S obzirom da tržište veleprodajnog završavanja glasovnih poziva u vlastitoj mobilnoj mreži nije dio važeće Preporuke o mjerodavnim tržištima podložnima prethodnoj regulaciji, HAKOM je proveo Test tri mjerila radi ocjene djelotvornosti tržišnog natjecanja na navedenom tržištu.

4 Određivanje granica mjerodavnog tržišta

Pri određivanju mjerodavnog tržišta, odnosno dimenzije usluga i zemljopisne dimenzije, polazi se od utvrđivanja zamjenjivosti na strani ponude i zamjenjivosti na strani potražnje. Pomoću zamjenjivosti na strani potražnje utvrđuju se usluge koje korisnici smatraju zamjenskim uslugama. Zamjenska usluga je svaka usluga koja s obzirom na svoja svojstva, cijenu, namjenu i navike korisnika može zamijeniti drugu uslugu i na taj način zadovoljiti istorodnu potrebu korisnika. S druge strane, zamjenjivost na strani ponude ukazuje na spremnost operatora da u kratkom, odnosno srednjem roku, ponudi istovjetnu uslugu bez izlaganja značajnim dodatnim troškovima.

Za razliku od potencijalne konkurencije, kod zamjenjivosti na strani ponude aktivni operator odmah reagira na povećanje cijene. Naime, potencijalni konkurenti trebaju više vremena kako bi počeli nuditi istovjetnu uslugu na tržištu. Nadalje, u slučaju postojanja zamjenjivosti na strani ponude već aktivni operatori se ne izlažu značajnim dodatnim troškovima, a ulazak potencijalnih konkurenata podrazumijeva značajne nenadoknadive troškove (eng. sunk cost).

Nadalje, isto mjerodavno tržište čine sve usluge koje su međusobno zamjenjive, bilo na strani potražnje ili na strani ponude.

4.1 Karakteristike tržišta pokretne javne komunikacijske mreže u Republici Hrvatskoj

Na tržištu pokretne javne komunikacijske mreže u Republici Hrvatskoj, na maloprodajnoj i veleprodajnoj razini, djeluju tri operatora pokretnih mreža (MNO):

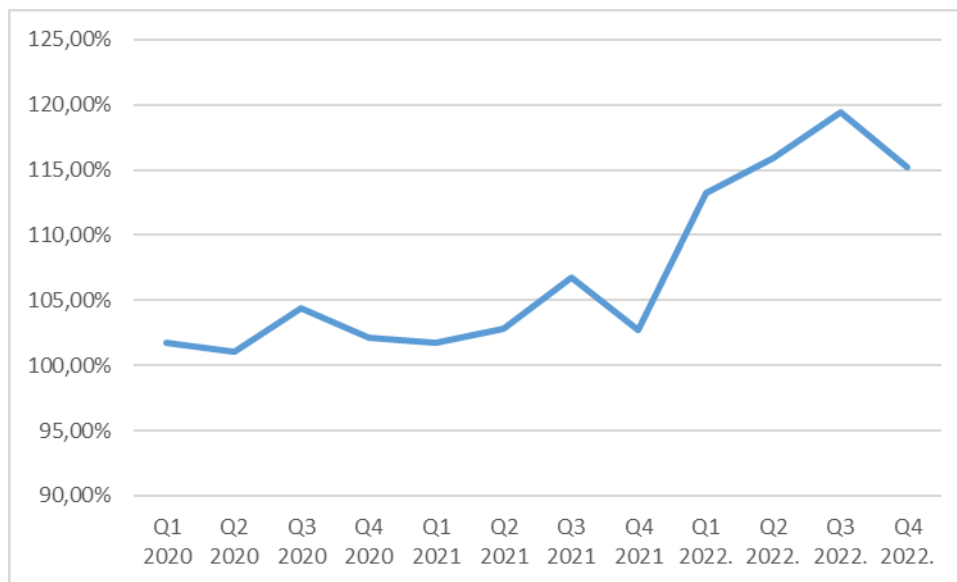
- HT, Telemach i A1.

Sva tri operatora koja posluju na tržištu potpisala su ugovor o međupovezivanju čime je omogućeno direktno povezivanje njihovih korisnika. Također, navedeni operatori imaju potpisane ugovore o međupovezivanju i s operatorima nepokretne javne komunikacijske mreže. Na tržištu nema mobilnih virtualnih operatora (MVNO) koji rade i imaju korisnike. Operatori pokretne mreže na tržištu pružaju i usluge putem drugog branda (npr. Bonbon, Tomato).

Sva tri operatora na tržištu imaju mogućnost pružati svoje usluge putem 2G, 3G, 4G i 5G tehnologije. Između 2G, 3G, 4G i 5G tehnologije omogućena je interoperabilnost, što znači da korisnici mogu međusobno razgovarati bez obzira imaju li pokretne mreže uređaje koji podržavaju iste tehnologije.

U Republici Hrvatskoj, kao i u većini zemalja, gustoća korisnika je sukladno Slici 1, na kraju 2022. iznosila 115,22 posto, odnosno broj priključaka (SIM kartica) u pokretnoj javnoj komunikacijskoj mreži je veći od broja stanovnika.

Slika 1 Gustoća korisnika telefonskih usluga u javnoj pokretnoj komunikacijskoj mreži

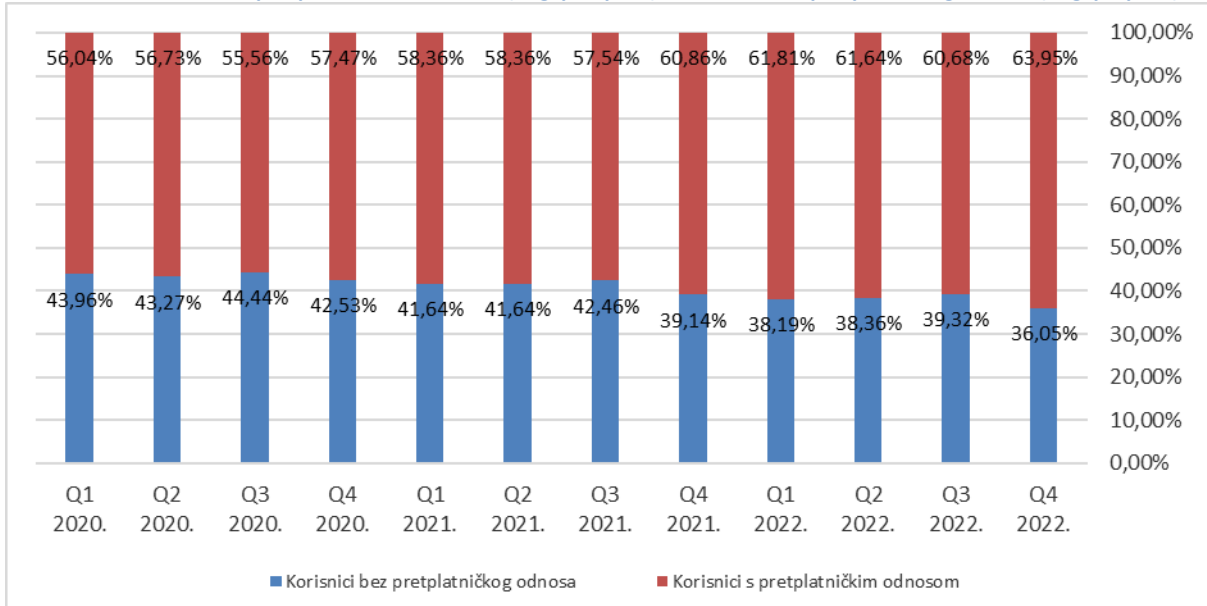

Izvor: Tromjesečni upitnici HAKOM-a

Nadalje, korisnici sve više daju prednost telefonskoj usluzi u javnoj pokretnoj mreži s pretplatničkim odnosom (postpaid) u odnosu na telefonsku uslugu u javnoj pokretnoj mreži bez ugovornog odnosa (prepaid). Tako je na kraju 2022. broj korisnika s pretplatničkim odnosom (63,95 posto) premašio broj korisnika bez pretplatničkog odnosa (36,05 posto).

Smanjenje broja prepaid korisnika u skladu je s trendovima na tržištu, a posljedica je tržišne utakmice koja se očituje u ponudi atraktivnih postpaid paketa. Naime, u usporedbi s prepaid ponudama, operatori u postpaid paketima nude povoljnije cijene poziva, ali i dodatne pogodnosti (npr. neograničeni internet promet ili kupnja mobilnog uređaja po povoljnijim cijenama u odnosu na prepaid).

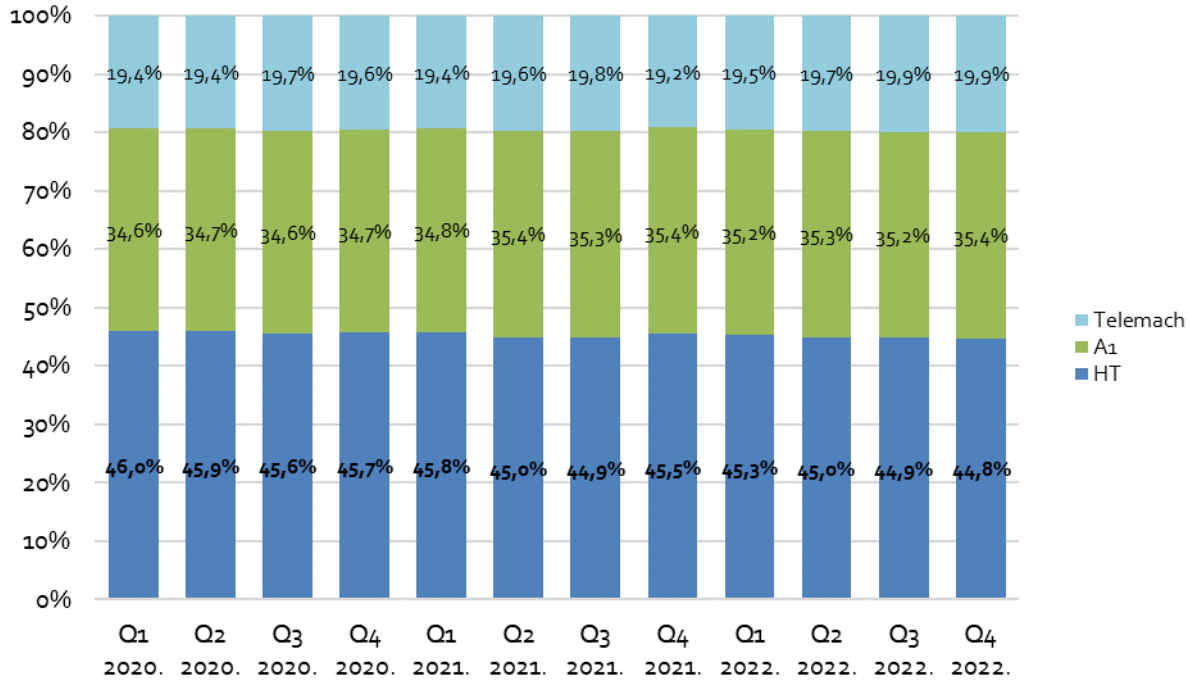
Slika 2 Odnos korisnika s pretplatničkim odnosom (eng. *postpaid*) i korisnika bez pretplatničkog odnosa (eng. *prepaid*)

Izvor: Tromjesečni upitnici HAKOM-a

Udjeli operatora prema ukupnom broju korisnika telefonskih usluga u pokretnoj mreži su u promatranom razdoblju stabilni (slika 3.).

Slika 3 Udjel operatora prema ukupnom broju korisnika telefonskih usluga u pokretnoj mreži

Izvor: Tromjesečni upitnici HAKOM-a

4.2 Mjerodavno tržište u dimenziji usluga

S obzirom da potražnja za uslugom na veleprodajnoj razini proizlazi za potražnjom na maloprodajnoj razini, pri određivanju dimenzije usluga mjerodavnog tržišta veleprodajnog završavanja glasovnih poziva u vlastitoj mobilnoj mreži, potrebno je utvrditi postoje li zamjenske usluge maloprodajnoj usluzi koja se nudi na temelju veleprodajne usluge završavanja glasovnih poziva u vlastitoj mobilnoj mreži. Stoga su, na maloprodajnoj razini, pozivi upućeni na brojeve u pokretnoj mreži nacionalnih operatora polazišna usluga u odnosu na koju se razmatraju zamjenske usluge.

Poziv upućen prema broju u pokretnoj mreži može biti upućen iz iste pokretne mreže ili iz drugih pokretnih i nepokretnih mreža nekog od nacionalnih ili međunarodnih operatora. Slijedom navedenog, tržište veleprodajnog završavanja glasovnih poziva u vlastitoj mobilnoj mreži čine svi pozivi koji su završili u mreži operatora pokretnih mreža, neovisno jesu li pozivi započeti u mreži nacionalnog ili međunarodnog operatora pokretne ili nepokretne mreže. Stoga, tržišta veleprodajnog završavanja glasovnih poziva u vlastitoj mobilnoj mreži treba uključivati sve pozive neovisno o elektroničkoj komunikacijskoj mreži u kojoj je poziv započeo.

S obzirom da je omogućena interoperabilnost između 2G, 3G, 4G i 5G tehnologije, što znači da korisnici mogu međusobno razgovarati bez obzira imaju li mobilne uređaje koji podržavaju iste tehnologije, te da u praksi korisnik pokretnih mreža ne zna hoće li poziv koji je uputio završiti na mobilnom uređaju koji podržava 2G, 3G, 4G ili 5G tehnologiju, HAKOM u ovom dokumentu razmatra pozive upućene prema pokretnoj mreži neovisno o tehnologiji koja se koristi za završavanje poziva.

Sukladno Delegiranoj Uredbi, bitno je naglasiti da veleprodajna usluga završavanja glasovnih poziva u vlastitoj mobilnoj mreži uključuje i interkonekcijske portove.

4.2.1 Zamjenjivost na strani potražnje – maloprodajna razina

Učinci zamjenjivosti na strani potražnje na maloprodajnoj razini predstavljaju učinke zamjenjivosti javno ponuđenih elektroničkih komunikacijskih usluga na mjerodavnom tržištu zbog kojih korisnici mogu odgovoriti na povećanje cijene jedne usluge prelaskom na potrošnju druge usluge istog operatora ili iste, odnosno zamjenskih usluga ostalih operatora na mjerodavnom tržištu. Drugim riječima, zamjenjivost na strani potražnje događa se u trenutku kada korisnik određene usluge prelazi na druge, zamjenske usluge kao odgovor na relativno povećanje cijene usluge koju koristi.

U teoriji, ako operator koji nudi uslugu poveća cijenu te usluge, korisnici su u mogućnosti prijeći na zamjenske usluge drugih operatora te operatora koji je povisio cijenu svojih usluga prisiliti da cijene vrati na razinu na kojoj su bile iz razloga što će u suprotnom početi gubiti korisnike, a samim time i tržišni udjel. Što je zamjenjivost na strani potražnje jače izražena, operatori su više ograničeni u mogućnosti povećavanja cijena usluga koje nude svojim korisnicima.

Usluga veleprodajnog završavanja poziva, osim što je po samoj svojoj logici i karakteristikama veleprodajna usluga, u slučaju kada su pozivatelj i primatelj poziva u istoj mreži (eng. on net calls) definira se kao usluga za vlastite potrebe (eng. self supply), što znači da usluga nije prodana drugom operatoru već maloprodajnom dijelu istog operatora.

Veleprodajnoj usluzi završavanja glasovnih poziva na brojevima u vlastitoj mobilnoj mreži odgovara usluga primanja/dolaznog poziva na maloprodajnoj razini. Prilikom određivanja usluga koje se mogu smatrati zamjenskim uslugama, a za koje se korisnik može opredijeliti umjesto usluge poziva u određenu pokretnu mrežu, potrebno je proučiti ponašanje korisnika pri čemu u obzir treba uzeti njegove navike te osviještenost i osjetljivost na promjene cijena usluga. Osnovno je pitanje može li korisnik u slučaju hipotetskog povećanja cijene usluge jednog operatora, istu zamijeniti drugom uslugom istog ili nekog drugog operatora, kao odgovor na malo, ali značajno, trajno povećanje cijena.

Svaki poziv upućen na točno određeni broj u pokretnoj mreži rezultirat će isporukom poziva na broju i u mreži u koju je poziv i upućen.

Mogući alternativni načini komuniciranja su pozivi upućeni na brojeve u nepokretnoj mreži, komunikacija putem tekstualnih poruka (SMS, chat aplikacije, e-mail) i pozivi putem OTT usluga.

a) Pozivi upućeni na brojeve u nepokretnoj mreži

HAKOM smatra da pozivi upućeni na brojeve u nepokretnoj mreži ne zadovoljavaju osnovni princip brojeva u pokretnoj mreži, a to je da oni nisu vezani za točno određenu lokaciju, odnosno mobilnost usluge je prednost u odnosu na uslugu u nepokretnoj mreži. Nadalje, broj u pokretnoj mreži je jedinstven broj te korisnik pozivatelj može biti siguran da će dobiti točno onu osobu koju zove. Za razliku od brojeva u pokretnoj mreži, brojevi u nepokretnoj mreži nisu personalizirani odnosno broj u nepokretnoj mreži je broj kućanstva. Drugim riječima, pozivajući osobu na broj u nepokretnoj mreži korisnik ne mora nužno dobiti osobu koju traži, već bilo koju osobu koja živi na lokaciji na koju se odnosi broj u nepokretnoj mreži. Stoga, s obzirom da pozivom na broj u pokretnoj mreži pozivatelj ima veću mogućnost ostvarivanja kontakta s osobom koju se zove, mišljenje HAKOM-a je da se pozivi upućeni na brojeve u nepokretnoj mreži ne mogu smatrati zamjenskom uslugom pozivima upućenim na brojeve u pokretnoj mreži.

b) Komunikacija putem tekstualnih poruka

S obzirom da putem poruka nije omogućena neposredna komunikacija između osoba kao u slučaju poziva, HAKOM je mišljenja da se komunikacija putem tekstualnih poruka (SMS, chat aplikacije, e-mail) ne može smatrati zamjenskom uslugom usluzi poziva u pokretnoj mreži.

c) Pozivi putem OTT usluga

Na maloprodajnoj razini, postoje sve veći zahtjevi za OTT⁹ uslugama i u pokretnoj mreži, što je rezultat povećane dostupnosti širokopojasnog pristupa internetu putem pokretne mreže. Uz to, određene OTT usluge za prijenos govora, kao što su npr. Viber, Skype, i Whatsapp, se razvijaju na način da ih se smatra alternativnim uslugama elektroničkih komunikacija koje pružaju operatori. Iako se većina OTT usluga pruža besplatno, one još uvijek nisu na razini na kojoj bi se mogle smatrati pravim zamjenskim uslugama pozivima upućenim na brojeve u pokretnim mrežama. Jedan od argumenata za takvu tvrdnju je i zahtjev da oba korisnika budu spojeni u isto vrijeme na internet te da koriste istu OTT uslugu¹⁰ kako bi usluga funkcionirala. Osim toga, kakvoća OTT usluga ovisi o kakvoći ostvarene veze prema internetu, pa u slučajevima kad je ta kakvoća niska, OTT usluge ne pružaju onu razinu kakvoće koja bi odgovarala kakvoći tradicionalne govorne usluge u mobilnoj mreži, te je ni iz toga razloga korisnici ne smatraju zamjenskom govornoj usluzi u pokretnoj mreži.

Uzimajući u obzir gore navedeno, HAKOM je mišljenja da se pozivi putem OTT usluga ne mogu smatrati zamjenskim uslugama pozivima upućenim na brojeve u pokretnim mrežama, izuzev poziva putem OTT usluga koji se upućuju prema brojevima u mrežama pokretnih komunikacija i koji se naplaćuju, poput Skype out and viber out poziva prema brojevima u pokretnim mrežama. Slijedom svega navedenog, HAKOM smatra kako ne postoji zamjenska usluga pozivima na brojeve u pokretnim mrežama.

4.2.2 Zamjenjivost na strani potražnje i ponude – veleprodajna razina

Cilj analize na veleprodajnoj razini je utvrditi postoji li zamjenska usluga veleprodajnoj usluzi završavanja poziva na način da, u slučaju da operator koji nudi uslugu veleprodajnog završavanja poziva povisi cijenu, korisnici usluge veleprodajnog završavanja poziva mogu prijeći na neku istu ili sličnu uslugu, odnosno, uslugu koja se može smatrati zamjenskom uslugom veleprodajnoj usluzi završavanja poziva.

Uvođenjem jedinstvene cijene usluge završavanja poziva na tržištu veleprodajnog završavanja glasovnih poziva u vlastitoj mobilnoj mreži, ne postoji više mogućnost povećanja veleprodajnih cijena usluge veleprodajnog završavanja glasovnih poziva u vlastitoj mobilnoj mreži u svrhu povećanja vlastitih prihoda i troškova konkurencije.

Postojanje zamjenske usluge procjenjuje se provođenjem analize zamjenjivosti na strani potražnje i zamjenjivosti na strani ponude.

Prije same procjene zamjenjivosti na strani potražnje na veleprodajnoj razini, važno je istaknuti specifičnost usluge veleprodajnog završavanja poziva. Naime, uslugu veleprodajnog završavanja

⁹ eng. Over the Top

¹⁰ Na tržištu je dostupno više različitih OTT usluga (primjerice Viber, WhatsApp, Skype itd.) čiji korisnici ne mogu međusobno komunicirati

poziva nude svi operatori pokretnih i nepokretnih mreža na tržištu koji imaju krajnje korisnike spojene na vlastitu mrežu.

Uzimajući u obzir zamjenjivost potražnje na maloprodajnoj razini, odnosno činjenicu kako na istoj ne postoji odgovarajuća zamjenska usluga pozivu na broj u pokretnoj mreži, HAKOM je mišljenja kako na veleprodajnoj razini također ne postoji održiva zamjenska usluga usluzi veleprodajnog završavanja poziva na broj u određenoj pokretnoj mreži.

Nadalje, operator čiji je korisnik započeo poziv ne može ugovoriti niti platiti naknadu za uslugu veleprodajnog završavanja poziva nekom drugom operatoru, osim operatoru pozvanog korisnika u slučaju direktno predanih poziva. Stoga je na veleprodajnoj razini moguće završiti poziv samo na broju na koji je poziv i upućen, odnosno samo u mreži operatora koji je pristupni operator pozvanom korisniku. Iz navedenog razloga, usluge veleprodajnog završavanja poziva koje nude operatori na tržištu nisu međusobno zamjenjive.

Slijedom svega navedenog, HAKOM je zaključio da je mjerodavno tržište veleprodajnog završavanja glasovnih poziva u vlastitoj mobilnoj mreži zasebno za svakog operatora pokretnih mreža na tržištu.

U skladu s prethodno navedenim, HAKOM je mišljenja kako na veleprodajnoj razini ne postoji mogućnost zamjenjivosti na strani ponude.

4.2.3 Zaključak o mjerodavnom tržištu u dimenziji usluga

HAKOM je zaključio da mjerodavno tržište veleprodajnog završavanja glasovnih poziva u vlastitoj mobilnoj mreži obuhvaća sljedeće usluge:

- završavanje glasovnih poziva u mreži HT-a,
- završavanje glasovnih poziva u mreži Telemacha,
- završavanje glasovnih poziva u mreži A1

i to neovisno o elektroničkoj komunikacijskoj mreži u kojoj je poziv započeo i korištenoj tehnologiji.

4.3 Mjerodavno tržište u zemljopisnoj dimenziji

Mjerodavno tržište u zemljopisnoj dimenziji obuhvaća sva područja u kojima određeni operatori pružaju usluge pod istim uvjetima, odnosno, sva područja u kojima postoje istovrsni uvjeti tržišnog natjecanja. U skladu sa smjernicama i preporukama Europske komisije zemljopisna dimenzija mjerodavnog tržišta je uglavnom određena na osnovu pokrivenosti mrežom i postojanjem jednakog pravnog i regulatornog okvira na određenom zemljopisnom području.

U skladu s gore opisanom dimenzijom usluga mjerodavnog tržišta, svaki poziv može završiti (terminirati) isključivo u mreži operatora čijeg se korisnika poziva. Temeljem navedenog, HAKOM zemljopisnu dimenziju promatra pojedinačno za svakog operatora.

Svaki od tri operatora koji djeluju na tržištu imaju Opće ovlaštenje i dozvolu za uporabu radiofrekvencijskog spektra na temelju podnesenog zahtjeva za pružanje usluga te nude elektroničke komunikacijske usluge na čitavom nacionalnom teritoriju i to na način da je cijena završavanja glasovnih poziva ista neovisno o zemljopisnom području na kojem se nalazi strana koja prima poziv odnosno neovisno o lokaciji završavanja glasovnih poziva. Isto tako, pravni i regulatorni okvir mjerodavan za predmetne usluge odnosno pravni i regulatorni okvir vezan uz područje elektroničkih komunikacija je isti na cijelom teritoriju Republike Hrvatske.

U skladu s navedenim, HAKOM zemljopisnu dimenziju mjerodavnog tržišta određuje kao nacionalni teritorij Republike Hrvatske i to za sva tri operatora koji nude svoje usluge na tržištu.

4.4 Stajalište HAKOM-a o određivanju mjerodavnog tržišta

Na temelju gore provedene analize, HAKOM je odredio tri mjerodavna tržišta veleprodajnog završavanja glasovnih poziva u vlastitoj mobilnoj mreži, na način da su definirana zasebna tržišta veleprodajnog završavanja poziva u mrežu svakog od operatora (HT, A1, Telemach), neovisno o elektroničkoj komunikacijskoj mreži u kojoj je poziv započeo i korištenoj tehnologiji.

HAKOM određuje da je mjerodavno tržište u zemljopisnoj dimenziji za tržište veleprodajnog završavanja glasovnih poziva u vlastitoj mobilnoj mreži nacionalni teritorij Republike Hrvatske.

5 Test tri mjerila na tržištu veleprodajnog završavanja glasovnih poziva u vlastitoj mobilnoj mreži

5.1 Prvo mjerilo: Prisutnost visokih i trajnih zapreka za ulazak na tržište, strukturne, pravne ili regulatorne prirode

Prvo mjerilo iz članka 100. stavka 2. ZEK-a se odnosi na prisutnost visokih i trajnih zapreka ulasku na tržište. Njime se nastoji odrediti postoje li u određenom trenutku visoke i trajne zapreke ulaska na tržište koje mogu biti strukturne, pravne ili regulatorne prirode.

Uslugu završavanja poziva može pružiti jedino operator pozvanog korisnika. Niti jedan drugi mrežni operator ne može replicirati uslugu završavanja poziva.

5.1.1 Zaključak o prvom mjerilu

Stoga, HAKOM zaključuje kako postoje visoke i trajne zapreke za ulazak na tržište veleprodajnog završavanja glasovnih poziva u vlastitoj mobilnoj mreži tj. prvo mjerilo je ispunjeno.

5.2 Drugo mjerilo: Struktura tržišta koja ne teži razvoju djelotvornoga tržišnog natjecanja unutar odgovarajućega vremenskog okvira

Analiza drugog mjerila kojom se nastoji utvrditi teži li tržište u točno određenom trenutku i određenom budućem razdoblju djelotvornom tržišnom natjecanju trebala bi se provesti tako da se utvrdi razina tržišnog natjecanja i pored postojanja mogućih zapreka za ulazak na tržište, a imajući na umu činjenicu da i tržište gdje postoje prepreke za ulazak na tržište može imati karakteristike po kojima teži razvoju djelotvornog tržišnog natjecanja unutar odgovarajućeg vremenskog okvira. Težnja razvoju održivog tržišnog natjecanja unutar odgovarajućeg vremenskog okvira ne znači da će se isto dogoditi u vrlo kratkom razdoblju, već znači da je analizom utvrđeno da postoji određena dinamika tržišnih događaja i pokazatelja koja bi mogla dovesti do djelotvornog tržišnog natjecanja i bez prethodne regulacije.

Glavno obilježje tržišta veleprodajnog završavanja glasovnih poziva u vlastitoj mobilnoj mreži je prisutnost jednog jedinog davatelja usluga. Svaka mreža je zasebno tržište u dimenziji usluga i svaki operator ima 100% udio na svojoj mreži.

HAKOM je mišljenja da se danas trendovi koje Europska komisija uzima u obzir prilikom provođenja testa tri mjerila na ovom mjerodavnom tržištu ne razlikuju bitno od onih u Republici Hrvatskoj.

HAKOM je mišljenja, da je stupanjem na snagu Delegirane uredbe komisije (EU) 2021/654 od 18. prosinca 2020. o dopuni Direktive (EU) 2018/1972 Europskog parlamenta i Vijeća utvrđivanjem jedinstvene maksimalne cijene završavanja glasovnih poziva u pokretnim mrežama u cijeloj Uniji i jedinstvene maksimalne cijene završavanja glasovnih poziva u nepokretnim mrežama u cijeloj Uniji nestala glavna prijetnja koja proizlazi iz nedostatka djelotvornog tržišnog natjecanja, a to je postavljanje previsokih cijena završavanja poziva. Naime, činjenica je da je svaki operator i dalje SMP na svojoj mreži što se tiče završavanja poziva te da i dalje na tom tržištu nema tržišnog natjecanja, međutim određivanjem jedinstvene cijene završavanja poziva nestaje najvažniji nepovoljni ishod nedostatka tržišnog natjecanja, što je i objašnjeno niže.

Kroz godine regulacije tržišta završavanja glasovnih poziva u pokretnim mrežama, previsoke cijene završavanja poziva su bile najozbiljnija prijetnja djelotvornom tržišnom natjecanju, uzimajući u obzir činjenicu da su operatori bili u mogućnosti, kao monopolisti na svojoj mreži, slobodno postaviti cijene završavanja poziva u svoje mreže iznad razine koja bi omogućavala djelotvorno tržišno natjecanje.

Međutim, mogućnost operatora da postavlja previsoke cijene završavanja poziva u svojoj mreži je riješena kroz primjenu jedinstvene cijene završavanja glasovnih poziva u pokretnim mrežama u cijeloj Europskoj uniji.

Uz prisutnost jedinstvene cijene završavanja glasovnih poziva u pokretnim mrežama u cijeloj Uniji, na tržištu završavanja poziva i dalje nedostaje konkurentnost, ali ne i konkurentski ishod (u smislu cijena). HAKOM je mišljenja da „konkurentske cijene“ koje su uvedene jedinstvenom cijenom završavanja glasovnih poziva u pokretnim mrežama u cijeloj Uniji, a uzimajući u obzir specifičnosti ovog tržišta, doprinose nastajanju održivog tržišnog natjecanja na maloprodajnim tržištima.

Jedinstvene cijene završavanja poziva uklanjaju najveću prepreku za razvoj tržišnog natjecanja, a to je postavljanje previsokih cijena završavanja poziva. Međutim, nadzor cijena nije jedina regulatorna obveza koja se može nametnuti operatorima koji pružaju usluge završavanja poziva u svoje mreže. Operatoru se mogu nametnuti i obveze pristupa po ne-diskriminirajućim i transparentnim uvjetima. Ove obveze su poglavito bitne za sprečavanje anti- konkurentskog ponašanja velikih operatora prema malim operatorima.

U svakom slučaju, vjerojatnost da operator u čijoj mreži završavaju pozivi sustavno odbija pristup, međupovezivanje ili se ponaša diskriminatorno i netransparentno, treba biti sagledana u svjetlu prijetnje mogućih kazni i primjene zakona o zaštiti tržišnog natjecanja. HAKOM i dalje ima mogućnost nametnuti odgovarajuće regulatorne obveze, izuzev nadzora cijena, a može se implementirati relativno lako.

Takvo što poglavito je točno za odbijanje pristupa. Člankom 92. stavkom 3. ZEK-a propisano je da svi operatori imaju obvezu, u slučaju kada zaprimo zahtjev, pregovarati jedni s drugima u dobroj vjeri, u svrhu omogućavanja interoperabilnosti usluga diljem Unije.

Nadalje, poticaj operatorima da odbijaju pristup ili čine diskriminaciju je puno više ograničen nego naplata previsokih cijena završavanja poziva. Visoke cijene završavanja poziva povećavaju prihod i profit operatora u čijoj mreži završavaju pozivi i povećavaju troškove operatora iz čije mreže je poziv započeo, a koji je konkurent operatoru u čijoj mreži završavaju pozivi. Na taj način, operatori u čijoj mreži završavaju pozivi imaju dvostruku korist od visokih cijena, povećani profit i bolja konkurentna pozicija u odnosu na druge operatore. Odbijanje pristupa šteti konkurentima, ali uz određene posljedice i operatorima u čijoj mreži završavaju pozivi. Operatori koji odbijaju završavanje poziva u svojoj mreži, a koji su započeti u mrežama drugih operatora, bili bi manje privlačni korisnicima te bi isto nanijelo štetu njihovom poslovanju. Ista temeljna logika može se primijeniti i na diskriminaciju. Sve u svemu, pristup koji se pruža pod diskriminatornim i netransparentnim uvjetima je mnogo češći slučaj od prakse odbijanja pristupa.

Ukoliko bi se pristup omogućavao pod diskriminatornim i netransparentnim uvjetima, isto bi se moglo lako riješiti Zakonom o zaštiti tržišnog natjecanja ili intervencijom HAKOM-a.

Na temelju gore navedenog, HAKOM je mišljenja da drugo mjerilo nije zadovoljeno.

Neovisno o tome, HAKOM ima na raspolaganju druga sredstva za regulaciju mjerodavnog tržišta ukoliko se u praksi pojave problemi oko održavanja djelotvornog tržišnog natjecanja.

5.2.1 Zaključak o drugom mjerilu

Na temelju svih činjenica iznesenih u drugom mjerilu, HAKOM zaključuje kako tržište veleprodajnog završavanja glasovnih poziva u vlastitoj mobilnoj mreži, u odsustvu regulacije, teži djelotvornom tržišnom natjecanju.

5.3 Treće mjerilo: Primjena mjerodavnih propisa o zaštiti tržišnog natjecanja sama po sebi ne omogućuje na odgovarajući način uklanjanje nedostataka na tržištu

S obzirom da drugo mjerilo nije zadovoljeno, evidentno je da prethodna regulacija ovog mjerodavnog tržišta u budućem razdoblju, odnosno razdoblju na koje se odnosi ova analiza tržišta nije potrebna. Naime, na tržištu se ne očekuje da će se dogoditi situacije u kojima je pravovremena intervencija neophodna kako bi se spriječile ozbiljne ili nepopravljive štete koje mogu biti nanesene konkurenciji od strane operatora sa značajnom tržišnom snagom.

Slijedom navedenog, HAKOM je mišljenja da ex post regulacija koju provodi AZTN može dovoljno brzo djelovati, odnosno u mogućnosti je pravovremeno otkloniti probleme koji se mogu pojaviti na tržištu.

5.3.1 Zaključak o trećem mjerilu

Sukladno gore navedenom, HAKOM je zaključio da treće mjerilo nije ispunjeno.

5.4 Stajalište nadležnog regulatornog tijela o utvrđivanju je li mjerodavno tržište podložno prethodnoj regulaciji

Na temelju provedene analize tri mjerila iz članka 100. stavka 2. ZEK-a, HAKOM je zaključio kako mjerodavno tržište veleprodajnog završavanja glasovnih poziva u vlastitoj mobilnoj mreži, nije podložno prethodnoj regulaciji jer nisu istodobno zadovoljena sva tri mjerila.

U skladu s navedenim, HAKOM donosi odluku o ukidanju svih regulatornih obveza koje su na ovom tržištu prethodno bile određene operatorima HT, Telemach i A1.

6 Regulatorne mogućnosti koje stoje na raspolaganju HAKOM-u za nametanje drugih regulatornih obveza, osim obveze nadzora cijena

Kao što je gore objašnjeno, HAKOM je mišljenja da je implementacija jedinstvene cijene za tržište veleprodajnog završavanja glasovnih poziva u vlastitoj mobilnoj mreži diljem Unije dovoljna kako bi se onemogućilo sustavno oportunističko ponašanje operatora na mjerodavnom tržištu veleprodajnog završavanja glasovnih poziva u vlastitoj mobilnoj mreži.

Kao temeljno načelo, članak 7. stavak 5. točka (f) ZEK-a propisuje kako regulator može nametnuti ex-ante regulaciju samo u mjeri koja je nužna kako bi se zaštitilo učinkovito i održivo tržišno natjecanje.

Neovisno o tome, ako se pojavi specifičan problem, HAKOM ima dovoljno mogućnosti koje su mu na raspolaganju kako bi zaštitio djelotvorno tržišno natjecanje.

Tako članak 26. stavak 2. ZEK-a daje davateljima elektroničkih komunikacijskih usluga pravo pristupa ili međupovezivanja s drugim davateljem elektroničkih komunikacijskih usluga koji imaju opće ovlaštenje.

Članak 92. stavak 3. ZEK-a također omogućuje operatorima javnih elektroničkih komunikacijskih usluga pravo i obvezu da pregovaraju o interkonekcijskim sporazumima kako bi se osiguralo pružanje i interoperabilnost usluga.

Također, HAKOM može temeljem članka 93. ZEK-a nametnuti regulatorne obveze pristupa i međusobnog povezivanja usluga kako bi se osiguralo ispunjenje ciljeva iz članka 7. stavka 4. ZEK-a.

Kada bi HAKOM razmatrao nametnuti obveze međusobnog povezivanja, transparentnosti i nediskriminacije treba poštovati proceduru propisanu člankom 93. stavkom 3. ZEK-a.

Konačno, HAKOM i dalje ima mogućnosti provesti analizu tržišta veleprodajnog završavanja glasovnih poziva u vlastitoj mobilnoj mreži sukladno članku 100. ZEK-a i nametnuti operatorima obveze koje nisu vezane uz nadzor cijena temeljem članka 101. ZEK-a. Međutim, zbog uklanjanja tržišta veleprodajnog završavanja glasovnih poziva u vlastitoj mobilnoj mreži s popisa tržišta podložnih prethodnoj regulaciji, HAKOM bi morao provesti test tri mjerila i dokazati da su sva tri mjerila ispunjena. Kako bi to mogao, HAKOM bi morao dokazati da postoje specifični (nevezani uz cijene) problemi.

7 Privitak 1: Mišljenje AZTN-a

 REPUBLIKA HRVATSKA AGENCIJA ZA ZAŠTITU TRŽIŠNOG NATJECANJA CROATIAN COMPETITION AGENCY		 034-08/23-01/026 580-12/26-2023-002 PRIJEMNI ŠTAMBIJ REPUBLIKA HRVATSKA 376 HAKOM															
KLASA: 034-08/23-01/026 URBROJ: 580-12/26-23-002 Zagreb, 27. travnja 2023.		<table border="1"><tr><td colspan="3">Primljeno: 28.04.2023., 12:00:23h</td></tr><tr><td>Klasifikacijska oznaka:</td><td colspan="2">Ustrojstvena jedinica:</td></tr><tr><td>344-01/23-03/01</td><td colspan="2">376-05-1/IV</td></tr><tr><td>Uredbeni broj:</td><td>Prilog:</td><td>Vrijednost:</td></tr><tr><td>880-23-03</td><td>0</td><td></td></tr></table> d3358985	Primljeno: 28.04.2023., 12:00:23h			Klasifikacijska oznaka:	Ustrojstvena jedinica:		344-01/23-03/01	376-05-1/IV		Uredbeni broj:	Prilog:	Vrijednost:	880-23-03	0	
Primljeno: 28.04.2023., 12:00:23h																	
Klasifikacijska oznaka:	Ustrojstvena jedinica:																
344-01/23-03/01	376-05-1/IV																
Uredbeni broj:	Prilog:	Vrijednost:															
880-23-03	0																
g. Tonko Obuljen, predsjednik Vijeća Ulica Roberta Frangeša Mihanovića 9 10110 Zagreb																	
<p>PREDMET: Analiza tržišta veleprodajnog završavanja glasovnih poziva u vlastitoj mobilnoj mreži (M2/2014) – Test tri mjerila - zahtjev HAKOM-a - mišljenje; dostavlja se</p> <p>Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja (dalje u tekstu: AZTN) zaprimila je 6. travnja 2023. zahtjev Hrvatske regulatorne agencije za mrežne djelatnosti (dalje u tekstu: HAKOM) kojim temeljem članka 100. stavka 1. Zakona o elektroničkim komunikacijama („Narodne novine“, broj 76/22.; dalje u tekstu: ZEK) traži mišljenje AZTN-a o zaključcima iz prijedloga odluke (KLASA: 344-01/23-03/01, URBROJ: 376-05-01-23-1 od 23. ožujka 2023.) koju čini i pripadajući dokument „Tržište veleprodajnog završavanja glasovnih poziva u vlastitoj mobilnoj mreži (M2/2014) – Test tri mjerila“; dalje u tekstu: Prijedlog Odluke).</p> <p>AZTN je izvršio uvid u dostavljeni Prijedlog Odluke te je na temelju odluke Vijeća za zaštitu tržišnog natjecanja u sastavu: dr.sc. Mirta Kapural, predsjednica Vijeća, Vesna Patrlj, dipl.iur., zamjenica predsjednice Vijeća, Denis Matić, dipl.iur. i mr.sc. Ljiljana Pavlic, članovi Vijeća, u smislu članka 25. stavka 1., članka 30. točke 10. i članka 31. Zakona o zaštiti tržišnog natjecanja („Narodne novine“, br. 79/09., 80/13. i 41/21.; dalje u tekstu: ZZTN), sa 15/2023. sjednice, održane 27. travnja 2023. donio sljedeće</p> <p>MIŠLJENJE</p> <p>AZTN nema primjedbi na zaključke iz Prijedloga Odluke.</p> <p><u>Obrazloženje</u></p> <p>Uvidom u zahtjev HAKOM-a te Prijedlog Odluke, AZTN je utvrdio kako je HAKOM temeljem članka 100. ZEK-a proveo postupak analize tržišta veleprodajnog završavanja glasovnih poziva u vlastitoj mobilnoj mreži (M2/2014). Pritom, HAKOM je temeljem članka 97., u svezi članka 100. stavka 2. ZEK-a, vodio računa o primjeni mjerodavne Preporuke Europske komisije o mjerodavnim tržištima proizvoda i usluga u sektoru elektroničkih komunikacija podložnima prethodnoj (ex ante) regulaciji (EU 2020/2245) i mjerodavnim Smjernicama Europske komisije o analizi tržišta i utvrđivanju značajne tržišne snage na temelju mjerodavnog okvira EU-a za elektroničke komunikacijske mreže i usluge (2018/C 159/01).</p>																	
<small>Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja Savska cesta 41/XIV 10000 Zagreb OIB: 54882480048 agencija.ztn@aztn.gov.hr pisarnica@aztn.gov.hr www.aztn.hr +385(1)6176448</small>																	

AZTN je utvrdio kako je HAKOM odredio dimenziju usluga za tržište veleprodajnog završavanja glasovnih poziva u vlastitoj mobilnoj mreži (M2/2014), tako što je odredio 3 mjerodavna tržišta veleprodajnog završavanja glasovnih poziva u vlastitoj mobilnoj mreži (M2/2014), na način da je definirao zasebna tržišta veleprodajnog završavanja poziva u mrežu svakog od operatora (HT, Telemach, A1) neovisno o elektroničkoj komunikacijskoj mreži u kojoj je poziv započeo i neovisno o tehnologiji. U odnosu na zemljopisnu dimenziju tržišta, HAKOM je odredio mjerodavno tržište kao nacionalni teritorij Republike Hrvatske.

Nadalje, HAKOM je utvrdio kako su zadovoljena sva tri mjerila iz članka 100. stavka 2. ZEK-a te je donio odluku o ukidanju svih regulatornih obveza koje su na predmetnom tržištu prethodno bile određene operatorima: HT, Telemach i A1.

AZTN ističe kako u konkretnim postupcima u svezi poduzetnika koji djeluju na tržištu elektroničkih komunikacija, temeljem propisa o zaštiti tržišnog natjecanja za čiju primjenu je nadležan, u svakom pojedinom predmetu koji se vodi pred AZTN-om utvrđuje mjerodavno tržište. Pritom, AZTN ističe kako se mjerodavno tržište koje utvrdi u konkretnom slučaju, ne mora nužno poklapati s mjerodavnim tržištima koja je HAKOM utvrdio ex ante.

Slijedom navedenog, a s obzirom na to kako nema primjedbe na zaključke iz Prijedloga Odluke, AZTN je donio mišljenje kao u izreci.

**Predsjednica Vijeća
za zaštitu tržišnog natjecanja**

 Digitalno potpisao
MIRTA KAPURAL
Datum: 2023.04.28
10:41:02 +02'00'

dr.sc. Mirta Kapural, dipl.iur.